



FROMM-Online

Propriety of the Erich Fromm Document Center. For personal use only. Citation or publication of material prohibited without express written permission of the copyright holder.

Eigentum des Erich Fromm Dokumentationszentrums. Nutzung nur für persönliche Zwecke. Veröffentlichungen – auch von Teilen – bedürfen der schriftlichen Erlaubnis des Rechteinhabers.

ФРОМ, ФЕРЕНЦИ И ИСТИНАТА през погледа на проф. д-р Ференц Ерьош

С излязлата неотдавна книга на д-р Райнер Функ „Ерих Фром. Писма, свързани с Фройд“ започна развенчаването на една лъжа, господствувала десетилетия наред в историята на европейската наука — мита за лудостта на Шандор Ференци (виден унгарски учен, приятел и последовател на З. Фройд), един от многобройните примери за реализация на познатата още от древността идея, че „луд“ е този, който не отговаря на наложената в обществото норма.

Многобройни са познатите ни отклонения и течения в психоанализата. Както саркастично отбелязва Ференци, „историята на психоанализата може да бъде разделена на три етапа: епоха на герои, време на партизанска борба и формиране на организации“. Ето защо можем да кажем, че Фройд полага една доста широка основа, върху която и до днес продължава да се строи. Науката се развива, но едновременно с това протича и едно по-малко забележимо (но не по-малко съдбоносно за историята ѝ) развитие — отнемане на контрола върху методичното обучение от отделния практикуващ психоаналитик към официалното психоаналитично дружество. Значението на това най-добре се вижда от едно подходящо социологическо обяснение — психоаналитичните дружества са организации както всички други, а във всички организации съществува борба за власт: утвърждаването на определена теоретична постановка става начин за утвърждаване и упражняване на власт. Това е изходната позиция, от която започва разговорът ми с Д-Р ФЕРЕНЦ ЕРЬОШ — професор в института по психология на Унгарската академия на науките.

— Д-р Ерьош, искам най-напред да Ви благодаря за предоставената възможност да бъдат публикувани на български език откъси от неизвестни писма от архива на Ерих Фром. Разкажете, моля, нещо повече за тях

— През есента на 1988 г. д-р Р. Функ (заглеждащ архива на Ерих Фром в Тюбинген) ме насочи към тези материали и ми осигури достъп до хранилището. Прочуването на писмата е част от един по-голям проект, свързан с историята на унгарската психоанализа и финансиран от унгарско-американската фондация МТА-

Сорош. Повод за представената тук кореспонденция става излезлият през 1957 г. том трети от биографичната книга „Живот и дело на З. Фройд“, където авторът — Ърнес Джоунс, официалният биограф на Фройд, многократно засяга връзката между Фройд и Ференци, неговия „верен рицар и таен велик везир“ (епитетът визира създадения през 1913 г. по идея на Джоунс „таен съвет“ — като реакция срещу отцепничеството на Адлер и Юнг, неговите членове Джоунс, Ференци, Ранк, Закс и Абрахам се заклели да останат верни на Фройд, а той от своя страна дарил на всеки златен пръстен с антична камея от собствената си колекция, ВН). Както е известно, Ференци умира през 1933 г. от едно сериозно заболяване — анемия пернициоза. Факт, който в книгата на Джоунс, е представен по тенденциозно променен начин.

— Може би трябва да уточним, че след Първата световна война Ференци все повече се разочарова от метода на Фройд и започва да експериментира своята т. нар. „активна техника“, с което практически нарушава клетвата си и предизвиква отрицателната реакция на Фройд и останалите му верни сподвижници?

— Това е един сложен и многострашен въпрос. Но в писмата на Изет де Форест ясно е документирано чувството на самия Ференци — авторката споделя с Фром как мъчително нейният учител е преживял реакцията на Фройд.

— Заговорихме за Изет де Форест. Каква е нейната роля за утвърждаване на истината за Ференци?

— Всъщност тя е тази, която подтиква Фром да напише първата критична рецензия по повод книгата на Джоунс и да я публикува в защита на истината, т. е. тя е причина за започването на цялата тази кореспонденция.

— А какво бихте казали за самата статия и за последствията от нея?

— Статията на Ерих Фром, с която той се старее да обори опитите за морално элепоствяне на Ференци и Ото Ранк, излиза на 14. 6.

1958 г. под заглавие „Психоанализата — наука или партийна линия“ в американското списание „Сатърди Ривю“. В нея Фром доказва, че и Ференци, и Ранк са психически здрави и са мостоятелно мислещи хора с новаторски идеи, точно заради което са станали жертва на анти демократичната вътрешна структура, политиката на сила, съперничеството и нетърпимостта към собствено мислене, характеризиращи психоаналитичното движение от този период. В отговор на статията Балинт и Джоунс пишат до редактора на Международния журнал по психоанализа и представят мненията си за болестта на Ференци. Не ми се иска да говоря за това, толкова е... по думите на Фром „долно“

— Споделете личната си оценка за ролята на Фром в защита на истината за Ференци.

— Бих искал да подчертая изключителната духовна смелост на Фром да повдигне въпроса още през 1958 г., когато дори и Балинт не се решава да противостои на главната линия. На месата или ролята на Фром в този „свети роман“ е един ранен опит за реабилитация на Ференци — като човек и учен

— Сега, повече от 20 години оттогава, Ференци най-сетне е реално реабилитиран. Създадено е и дружество с неговото име, за което ще Ви помоля да ни разкажете в заключение.

— Дружеството „Шандор Ференци“ бе основано на 12. 9. 1988 г. в Будапеща. Целта му е да продължи изследванията по история на психоанализата в Унгария и едновременно с това да подпомага изследванията по психоанализа в съвременните й интердисциплинарни аспекти. Ще бъде създадена и едноименна фондация, която да подпомага работата на дружеството. Искаме да откупим къщата на учения и да подредим в нея музей и библиотека, където да се събере архив за живота и делото му. Членството в дружеството е открито не само за психоаналитици, а и за всички, които се интересуват от психоанализата в исторически, културен, философски или социален аспект. Ще се радваме да видим сред членовете и колеги от България.

ВАСИЛКА НИКОЛОВА
Гьотебург — София

Писма от и до Ерих Фром

Току-що прочетох третия том от биографията на Фройд от д-р Джоунс и съм изумен от духа, в който е написан. По типично сталинистички начин той заявява, че и двамата ученици на Фройд — Ранк и Ференци — са били луди по времето, когато се отделят от неговата линия. Не се привечдат доказателства за това твърдение. Днес са живи малцина от онези, които са познавали Ранк и Ференци по онова време, и биха могли да свидетелствуват, че не са били наблюдавани никакви психични отклонения. Всичко, което се постига с това, е морално убийство на хора, които са имали свое мнение и не са се подчинявали на висше стоящите; на езика на психиатрията те са наричани луди, докато сталинистите пък ги наричат шпиони и предатели.

Мисля, че това ясно показва как психоанализата е превърната в силно укрепена тоталитарна организация, и намирам за твърде жалко, че в рецензиите за книгата на Джоунс, които прочетох, това не е отразено. Имам голямото желание да напиша статия (изкушавам се да я озаглавя „Командната линия в писанията по история на психоанализата“, или „Д-р Джоунс пише нова история“), където да се спра на това явление във връзка с цялостния дух на развитие в психоанализата като кръстоносна и все повече и повече тоталитарна организация

Из писмо на Фром до Нормън Кузис, редактор на сп. „Сатърди Ривю“ 29. 10. 1957 г.

Трудностите на Ференци започнаха през 1932 г., когато подгот-

вяше доклада си за конгреса във Висбаден, озаглавен „Децата и възрастните говорят на различен език“. Имаше големи безпокойства при писането, защото се страхуваше, че Фройд няма да го одобрят... Не забелязах нищо необичайно в поведението му през тази пролет и лятото... Беше много тревожен заради Хитлер... Говореше, че иска да намери някъде си мотен остров и да се скрие на него. Знам, че събираше валута в швейцарските си влогове, а това определено не е занимание на луд човек... По пътя за Висбаден, през септември 1932 г., той спря във Виена, за да посети Фройд. Явно са се карали жестоко. Когато вечерта се качи във влака, каза ми, че е било ужасно и че Фройд е разрешил да прочете материала във Висбаден, но му е забранил да го публикува. Накарал го да се закле, обаче не съм сигурна, че Ференци го е сторил (статията все пак излиза през 1949 г. в бр. 30 на Международния журнал по психоанализа, ФЕ)... Първите симптоми на болестта се появяват след конгреса... На гарата в Париж припада и бива откаран в болница... където откриват, че съдържанието на червените му кръвни телца е повече от 50 на сто под нормата. Диагноза е „анемия пернициоза“ — заболяване твърде рядко за неговата 59-годишна възраст... Върна се на работа през ноември, но през март 1933 г. състоянието му бързо започна да се влошава... Опитваше се да ме подготви да приема факта, че умира. Аз бях тази, която имаше нужда от сили. Говореше ми какво трябва да

направя, когато се върна в Америка. Последния път, когато се разделихме, той все повтаряше „Сбогом“, а аз, че ще се видим на другия ден. Но на другия ден той вече бе починал... През последните два месеца от живота си получи някаво органично мозъчно смущение. Паметта му не бе наред и забравяше, а това е характерно при органичните заболявания на мозъка. Струва ми се обаче, че то бе съвсем леко и само нищожен част от картината на смъртта. Да се опитваме да го отнесем към

миналото и да обясняваме чрез него мисленето му, това е най-малко казано — престъпно. Мисля, че нещо го тревожеше и някои от сеансите му не бяха на ниво, но не смятам, че това ни позволява да му приписваме психоза... Никогато не е имал маниакални или хомицидни прояви. А да наричаме убеждението му, че Фройд се отнасял зле с него, параноидно, значи просто да отричаме фактите.

Из писмо на Клара Томсън до Фром, 5. 11. 1957 г.

Бележки

ЕРИХ ФРОМ е роден в 1900 г. във Франкфурт на Майн и член на така наречената Франкфуртска школа. По-късно работи в САЩ. Психоаналитик, чиито трудове имат по-скоро философски и морален, отколкото клиничен характер. Получава изключително широко признание и влияние, излизайки далеч от рамките на психиатрията и психологията — смятан е за родоначалник на интелектуалното движение, наречено социална или културпсихоанализа.

КЛАРА ТОМСЪН е американска психоаналитичка, ученичка на Ференци. Заедно с К. Хорни и У. Силвърбърг се отделя от Нюйоркския психоаналитичен институт и основава Асоциацията за развитие на психоанализата. По-късно напуска и нея. През 1942 г. заедно с Е. Фром създава института „Уилям Алън Уайт“. Това става основна причина психоаналитиците да се разделят на две главни групи — „фройдисти“ и „културпсихоаналитици“.

ИЗЕТ ДЕ ФОРЕСТ — американска психоаналитичка. Бивша пациентка и ученичка на Ференци, автор на книга за него „The heaven of love“, излязла през 1954 г. Близка приятелка на Фром.

МИХАЙ БАЛИНТ е известен унгарски психоаналитик, близък приятел на Ференци и изпълнител на неговото завещание.

ЛАЙОШ ЛЕВИ е лекуващият лекар на Ференци, известен интернист и психоаналитик, един от основателите на Унгарското дружество по психоанализа през 1913 г.

Превод от английски ВАСИЛКА НИКОЛОВА